

Kríza horšia ako priemerná

MARTIN KREKÁČ, prezident Podnikateľskej aliancie Slovenska a člen – radca Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru v Bruseli.

Ešte nedávno slovenskí podnikatelia nepredpokladali, že by ich svetová finančná kríza mohla nejako významnejšie postihnúť. V prieskume, ktorý Podnikateľská aliancia Slovenska (PAS) koncom októbra minulého roka realizovala v spolupráci s denníkom SME, so Slovenskou asociáciou poisťovní, Slovenskou obchodnou a priemyselnou komorou, Zväzom elektrotechnického priemyslu, Zväzom sklárského priemyslu SR a Zväzom stavebných podnikateľov Slovenska, viac ako 200 podnikateľov odhadlo, že pre svetovú finančnú krízu dosiahnu v priemere o 8,6 % nižšie tržby oproti pôvodne plánovanej úrovni.

Popri zhoršenom vývoji tržieb podnikatelia očakávali v priemere o 11 % nižší zisk. Z prieskumu vyplynulo, že o niečo výraznejšie dopady na finančnú výkonnosť by mali pocítiť mali a strední podnikatelia, zatiaľ čo veľké podniky očakávajú skôr miernejšie dopady. Viac ako polovica firiem uviedla, že prehodonujú výšku nových investícií. V priemere by mali investície poklesnúť len

Finančné krízy v uplynulých 100 rokoch spôsobili nárast nezamestnanosti v priemere o 7 percentných bodov a zvýšená nezamestnanosť trvala v priemere 4,8 roka. Nádejou pre Slovensko je zistenie, že rozvíjajúce sa krajiny majú lepšiu schopnosť čeliť hrozbe prepúšťania ako rozvinuté ekonomiky vďaka väčšej mzdovej flexibilita a horšie rozvinutým sociálnym systémom, čo motivuje ľudí k rýchlejšiemu návratu na trh práce. Počas finančných kríz krajiny zaznamenali pokles hrubého domáceho produktu v priemere o 9,3 %. Dobrou správou je, že znížovanie hrubého domáceho produktu trvalo len dva roky. Za zmienku stojí tiež zistenie, že v krajinách postihnutých finančnou krízou vzrástol verejný dlh o 86 %.

Výnimočná situácia si aj na Slovensku vyžiada mimoriadne riešenia. Podľa Carmeny M. Reinharta a Kennetha S. Rogoffa je súčasná finančná kríza horšia ako priemerné krízy, ku ktorým došlo po druhej svetovej vojne. Vláda má v princípe dve hlavné možnos-

„Nádejou pre Slovensko je zistenie, že rozvíjajúce sa krajiny majú lepšiu schopnosť čeliť hrozbe prepúšťania ako rozvinuté ekonomiky“

o 16,5 % oproti pôvodne plánovaným objemom, čo je signálom toho, že firmy pre krízu nerezignovali na investičné projekty, iba relatívne upravili ich objemy.

Súčasná realita je však o niečo hrozivejšia ako pred štyrmi mesiacmi. Správy o obmedzovaní výroby, zhoršovaní hospodárenia podnikov a prepúšťaní prichádzajú zo všetkých strán. Ekonomika Carmen M. Reinharta a Kenneth S. Rogoff v štúdiu publikovanej 19. decembra 2008 analyzovali dopady finančných kríz, ktoré sa za posledných 100 rokov udiali v rôznych častiach sveta. Z ich zistení vyplýva, že majú výrazné a dlhodobé vplyvy na cenu nehnuteľností a akcií, hrubý domáci produkt a nezamestnanosť. Pri priemernej kríze dochádza k poklesu cien nehnuteľností o 35,5 %, pričom tento stav trvá až šesť rokov. Ceny akcií v krízových časoch klesajú v priemere o 55,9 %, pričom pokles trvá kratšie ako pri realitách, konkrétne 3,4 roka.

Jednou z najcitlivejších oblastí, ktoré kríza vyvoláva, je hrozba prepúšťania a rastu nezamestnanosti. V prieskume PAS asi pätina podnikateľov uviedla, že v prípade pretrvávania krízy zväží možnosť prepúšťania. Prepúšťanie by sa v tomto prípade mohlo dotknúť v priemere 3,5 % zamestnancov. Ak sa dnes hovorí približne o 20 000 ohrozených pracovných miest, pri celkovej počte zamestnancov v hospodárstve toto číslo predstavuje pokles zamestnanosti o 0,87 %. Výsledky štúdie spomínaných ekonomov sú pesimistickejšie.

ti, ako môže pomôcť zmierniť jej negatívne dopady na podnikanie a životnú úroveň obyvateľov. Prvou možnosťou je zníženie daňového zaťaženia, čím nechá obyvateľom a podnikateľom viac peňazí, ktoré by sa mohli prejavíť vo zvýšenej spotrebe v ekonomike.

Nezodpovedanou otázkou tohto riešenia je, či sú ľudia ochotní spotrebovať dodatočné peniaze, alebo ich budú radšej šetriť, čím by sa toto opatrenie minulo účinku. Druhou možnosťou sú zvýšené verejné výdavky do infraštruktúry. Aj táto možnosť však má riziká. Infraštruktúrne projekty sú totiž náročné na prípravu, sú dlhodobé a nie je ich možné meniť. Ďalšou nevýhodou je, že podstatná časť verejných výdavkov podporuje len obmedzenú skupinu podnikov.

PAS očakáva od vlády jednoznačné kroky zamerané na podporu všetkých podnikov a nie na selektívnu podporu vybraných odvetví. Kríza by sa nemala zneužívať na presadzovanie opatrení, na ktorých realizáciu neodzneli presvedčivé argumenty. Tak, ako bolo radikálne zlepšenie podnikateľského prostredia okolo roku 2004 kľúčom k rekordným hospodárskym rastom, rovnako je kvalita podnikateľského prostredia kľúčovým faktorom na prekonanie negatívnych dôsledkov finančnej krízy. Priestor na zlepšovanie a radikálne zmeny zostal aj pre súčasnú vládu – bariér je totiž ešte vždy viac ako dosť.